

ex quibus machina mundi conflatur, ita aliæ aliis *respondent*, ut *singulæ* cum *singulis* et *universis* aptent se. Omnes ergo ab uno et eodem conditore ordinatæ sunt.

Insuper, *constantia* ipsa unitatis ordinis mundi stare haud posset, pluribus admissis diis. Vel enim unus eorum tantum administrationem rerum gerit, quin alii possint in eas facere quidquam; vel alii in aliorum opus valent attentare; vel *singuli* mundum regunt, sed conveniunt *pacto* unam eandemque gerendam sibi esse gubernationis rationem. In 1^a *hypothesi*, unus tantum est summus, cum aliis non subjiciantur omnia; in 2ª verò, solvetur mundi necnon gubernationis unitas, quia *singuli* dii propriis consiliis utentur omniaque ad proprium arbitrium conabuntur trahere; in 3ª demum, nullus erit infinitè potens aut independens, quia necessaria ista *pactio* subjectionem singulorum imbecillitatemque demonstrat (1).

(1) Hinc decretum illud concilii Vaticani: « Si quis unum verum Deum, « *visibilem* et *invisibilem* Creatorem et Dominum negaverit, anathema « *sit.* » (Canon. n. 1, can. 1).

THEOLOGICÆ NATURALIS TERTIA PARS
DE ATTRIBUTIS DIVINIS

---

61. *Notio divinatorum attributorum.* In creaturis, attributorum nomine intelliguntur *proprietates quæ extra essentiam entis positæ sunt, et ab eâ naturaliter promanant.* — Cum autem quæcumque in Deo sunt, ad essentiam Ipsius pertineant, nomine attributorum divinatorum eas proprietates intelligimus quæ, *juxta nostrum concipiendi modum, essentiam illius consequi videntur.*

62. *Distinctio divinatorum attributorum.* In creaturis, cum ab essentiâ, tum alia ab aliis attributa *realiter* distinguuntur. In Deo verò, attributa *idem sunt ac essentia, et inter se non quidem realiter sed virtualiter differunt.*

Probatur 1um, quia attributa Dei essentiam ejus ingrediuntur. Hæc enim, utpote infinita, per seipsam omnes perfectiones, ac proinde omnia attributa comprehendit.

Probatur 2um, quia realiter inter se non possunt attributa secerni, si ab essentiâ non secernuntur; nam essentia Dei est una et simplex. — Præterea, si attributa Dei realiter distincta forent, *perficerentur* ac proinde *limitarentur* alia ab aliis; quod infinitæ illius perfectioni adversatur. Meritò igitur a concilio Remensi (1148) damnatus est Gilbertus Porretanus, qui essentiam ab attributis Dei, et ipsa attributa realiter ab invicem distingui volebat.

Probatur 3um. Nam ea virtualiter differunt quæ diversos exprimunt conceptus, diversos effectus producunt, et idem valent ac diversæ potentia. Porro hujusmodi sunt attributa Dei. Quippe nomina divina unam quidem naturam signifi-

cant, at diversâ ratione; non enim idem intendimus cùm Deum dicimus æternum, justum et bonum. — Nec justitia ejus eosdem effectus producit atque bonitas. — Demum attributa Dei eos exerunt effectus, quos exercere solent causæ realiter distinctæ.

Quamobrem distinctio quæ viget inter attributa divina non in solâ ratione *rationante* fundamentum habet, ut volebat Eunomius arianus, sed in ipsâ Dei essentiâ, quæ, etsi una realiter, tamen, utpote infinita, *virtualiter* est multiplex et æquè valet ac multæ potentiæ realiter distinctæ.

63. Corollarium. Hinc sequitur attributa quæ Deo et rebus creatis conveniunt, ut sunt perfectiones *simpliciter simplices*, non *univocâ*, sed *analogâ* ratione de Deo et rebus creatis prædicari. Nimirum quatenus de creaturis prædicantur, significant aliquam perfectionem ab earum essentiâ, existentiâ cæterisque notis realiter distinctam; v. g. hoc nomen *sapiens*, cùm de homine prædicatur, designat aliquam perfectionem *particularem* ab aliis hominis proprietatibus distinctam. — In Deo contrâ, nomen *sapiens*, relinquit rem significatam « incomprehensam et excedentem nominis significationem. » (1^a, q. 13, a. 5, c).

Attamen perfectiones Deo et rebus creatis communes, non habendæ sunt ut omnino diversæ, sed convenientiam *analogicam* præ se ferunt (1).

64. Divisio attributorum Dei primaria est *in absoluta et relativa*, prout præscindunt ab *actuali* existentiâ creaturarum, ut simplicitas, æternitas; vel ordinem implicant ad creaturas *actu* existentes, ut providentia, concursus. — Sed attributa absoluta quadrifariam dividuntur, nimirum 1° in *negativa* et *positiva*, prout viâ *remotionis*, ut immutabilitas, vel *eminentiæ*, ut intellectus, a nobis apprehenduntur. —

(1) « Est quædam *similitudo dissimilium*, quando videlicet forma invenitur in aliquo verè, et in aliquo per remotam participationem; et sic istud est simile illi, non quia habeat eandem formam, sed quia accedit ad hoc secundum debilem participationem. Et sic quæ de Deo et homine dicuntur similia, de homine dicuntur per remota. » (S. Thomas, in *psalm. 4*).

2° In *incommunicabilia et communicabilia*, prout soli Deo propria sunt, vel creaturis quadamtenus possunt communicari. E. g. immensitas est attributum divinum incommunicabile, potentia autem communicabilis est. — 3° In *metaphysica et moralia*, quatenus referuntur ad naturam ac substantiam Dei, ut simplicitas, vel relationem habent ad mores, ut sanctitas vel intelligentia. — 4° In *operativa et quiescentia*, prout habent vel non habent ordinem ad operationem; v. g. intelligentia et voluntas inter operativa, simplicitas autem et immutabilitas inter quiescentia attributa computantur.

His porrò notatis, duplicem tantum majoris momenti attributorum divinatorum divisionem sequemur, nempe in absoluta et relativa, in negativa et positiva. — Unde triplex caput in tertiâ parte Theologiæ naturalis: 1um de attributis absolutis negativis; 2um de attributis absolutis positivis; 3um de attributis relativis.

CAPUT I

DE ATTRIBUTIS DEI ABSOLUTIS ET NEGATIVIS

---

65. Eorum notio et numerus. Attributa negativa dicuntur quæ *removeant a Deo aliquam proprietatem creaturarum, naturâ suâ limitatam*. Porrò, si mundanæ res inspiciantur, quatuor hujusmodi attributa præ se ferunt. Scilicet sunt quantæ, aut saltem compositæ, loco et tempore mensurantur, ac mutantur in dies. Quocirca, ne Deum imperfectum inducamus, quatuor ista removebimus ab Ipso, et Eum dicemus simplicem, immutabilem, æternum immensumque.

ARTICULUS I

De simplicitate Dei (1).

66. *Ejus notio.* Simplicitas Dei definiri potest *attributum illud vi cuius omnem a se compositionem excludit.* — Porrò triplex distingui solet species compositionis, videlicet compositio *physica, metaphysica et logica.* — Compositio physica vocatur quæ ex quantitate exurgit. — Compositio metaphysica in iis entibus invenitur, in quibus distinguuntur potentia et actus, substantia et accidentia, essentia et existentia, essentia et attributa. — Compositio logica prædicatur de rebus, prout genere et specie continentur. — Triplicem eam compositionem a Deo removeri debere probandum est.

67. *Assertio 1^a : A Deo removenda est omnis compositio physica.*

Enimvero si qua hujusmodi compositio in Deo inveniretur, vel quia Deus ipse compositus esset ex partibus corporeis, vel quia in aliorum compositionem veniret. Sed neutrum dici potest.

Non 1um, quia omne compositum, saltem *naturâ* posterius est suis componentibus et dependens ab eis; et ita nequit esse ens primum, absolutâ fruens independentiâ. — Præterea nullum corpus absolutâ perfectione pollet, cum intelligentiâ et voluntate careat, nec habere possit molem aut virtutem infinitam, Deus autem est id quo majus cogitari nequit.

Non 2um, quia tunc Deus foret forma corporis alicujus, vel saltem forma seu *anima mundi*, ut voluerunt Stoici et cum eis Amalricus Carnutensis. Porrò Deus nec est forma cujusdam corporis, nec totius mundi. — Forma quippe vel omnino, vel partim saltem a materiâ pendet eique commensuratur. Atqui Deus, utpote ens primum et perfectissimum, a nullâ re pendere potest, et a fortiori pendere nequit a materiâ.

Quòd autem non sit forma *mundi*, probatur quia mundum ipse condidit; si enim, ut in Cosmologiâ ostendimus, Deus

(1) Cf. *L'Idée du Beau*, 2e part., c. 3, p. 247-250.

est causa efficiens mundi, non potest esse pars illius, neque cum eo in compositionem venire.

68. *Corollarium.* Hinc sequitur repudiandum esse errorem *Anthropomorphismi* qui, ut græcæ voces innuunt, *ἄνθρωπος, μορφή*, Deo adscribit hominis formam. — Is autem error fundari nequit nisi vel in sensualismo, qui nihil præter corporalia vult esse, vel in carnali interpretatione nonnullorum Scripturæ sacræ verborum, in quibus Deo attribuuntur oculi, brachia, pedes et alia id genus quæ ad corpus referuntur. — At 1° Scriptura dicit etiam : « Spiritus est Deus, et eos qui « adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare » (I Joann., c. IV, v. 24), et alia sexcenta habet unde materia longissimè a Deo removeatur. — 2° Scriptura *metaphoris* utitur, humanarum linguarum more, quia loquitur hominibus qui spiritualia nuda ægrè admodum capiunt, assequuntur autem proposita sub involucro sensibilium. — Ad rem D. Augustinus : « Cùm audimus *manus*, operationem intelligere debemus; et cùm audimus *pedes*, præsentationem; et cùm audimus *oculos*, visionem quâ cognoscit; et cùm audimus *faciem*, notitiam quâ innotescit; et si quid aliud Scriptura « tale commemorat, puto *spiritualiter* intelligendum. » (Epist. 148 ad Fortunatianum, c. 4, n. 13).

69. *Assertio 2^a : A Deo removenda est omnis compositio metaphysica.*

I. *Deus non componitur ex essentiâ et existienciâ, ex naturâ et supposito seu individuo, ex essentiâ et attributis, neque ex attributis pluribus realiter distinctis, ut suprâ declaravimus* (n. 53, 60 et 62).

II. *Non componitur ex potentiâ et actu.*

1° Quidquid componitur ex potentiâ et actu, non a seipso, sed ab alio ente jam in actu ex potentiâ ad actum reducitur; id suprâ probatum est (n. 49). Porrò Deus, utpote ens primum et independens, ab alio ente ex potentiâ ad actum reduci nequit. — 2° Ens quod non est omnino in actu; infinitam perfectionem non habet, sed sensim perficitur quoties transit ex potentiâ ad actum; hoc autem infinitæ Dei perfectioni adversatur.

III. *Non componitur ex subjecto et accidentibus.*

1° Quidquid in Deo est, ad ejus essentiam pertinet, quæ, utpote infinita, omnes perfectiones in se amplectitur, ac proinde omne accidens a se repellit. — 2° « Accidens, ait D. « Thomas, comparatur ad subjectum, sicut *actus ad potentiam*, cum sit quædam forma ipsius. » (*Qq. dispp. de potent.*, q. 7, a. 4, c). Et ratio est quia accidens *determinat et perficit* subjectum. Porro, ex dictis, Deo repugnat compositio ex potentiâ et actu.

70. *Assertio 3^a: A Deo removenda est compositio logica*

Deus enim nullo genere continetur. — 1° In iis quæ pertinent ad aliquid genus, invenitur *perfectibile et perficiens*, sive compositio potentiæ et actûs. Genus quippe se habet ad differentiam, sicut indeterminatum et perfectibile ad id a quo determinatur et perficitur. E. g. in homine, animalitas quæ est genus, perficitur ac determinatur differentiâ specificâ, nimirum rationabilitate. Sed in Deo, ex dictis, nihil est perfectibile aut perficiens, nulla actûs et potentiæ permixtio.

2° Quæ certo genere continentur, limitantur ad ipsum, carentque perfectionibus reliquis generibus propriis. Porro Deus, utpote ens subsistens, habet plenitudinem essendi, et eminenter possidet quidquid perfectionis in variis rerum speciebus reperitur.

3° Si Deus aliquo genere comprehenderetur, vel genere *entis*, vel genere *substantiæ*. At neutrum dici potest:

Non 1um; tum quia ens non est genus, ut ostendimus in Ontologiâ (n. 12), tum quia ens non *univocè*, sed *analogicè* tantum de Deo et creaturis prædicatur. Quippe ille est ens subsistens, et istæ habent esse ab alio, illudque receptum ac participatum.

Non 2um; siquidem substantia non prædicatur univocè de Deo et rebus creatis. Enimverò creatæ substantiæ ab alio sunt, et essentiæ suæ necnon accidentibus substernuntur; Deus autem a seipso existit, in nullâ essentiâ recipitur, nullisve subjacet accidentibus. Unde quidam non *substantiæ*, sed *essentiæ* nomen adscribunt Deo.

71. *Corollarium 1um*. Deus ergo est in *summo simplicitatis*

et immaterialitatis, seu, ut ait Origenes, ex omni parte *monas* et ενας. Nos verò, qui cunctis in rebus creatis innumeram invenimus compositionem, aut ex partibus quantitativis, aut ex principiis, elementis et attributis, simplicitatem divinæ naturæ capere haud possumus, sed mirari debemus. Hoc est enim culmen perfectionis, ut aliquid maximè unum et simplex æquè valeat atque omnis virium aut potentiarum multitudo.

72. *Coroll. 2um*. *Deus propriè definiri nequit, licèt ejus natura ratione quadam valeat declarari.*

Constat 1um, quia ex dictis in Logicâ, definitio debet indicare genus et differentiam specificam entis; porro Deus nullo continetur genere, sed transcendit omnia genera.

Constat 2um. Si enim Deo nulla prorsus, ne metaphysica quidem aut logica inest compositio, nullo aptiùs vocabulo quàm *actus purus* potest designari. — Hæc autem vox *purus* non adhibetur ut aliquid addat actui seu enti subsistenti, cui nihil addi valet, sed ut *explicitè* a Deo excludat omne genus potentialitatis, atque declaret nihil in eo esse nisi actum.

Porro clarissima illa Dei nuncupatio, quam adinvenit Aristoteles (1), mirisque modis explanavit D. Thomas, Deum a cunctis cæteris rebus secernit et proclamat ipsius infinitudinem. Si enim actus denotat perfectionem, actus purus, qui omnem potentialitatem expellit, nihilque importat nisi actuale et perfectum, purissimam et absolutam perfectionem præ se ferat necesse est.

(1) « Ο οὐ κινούμενον κινεῖ, ἀίδιον, καὶ οὐσία, καὶ ἐνέργεια οὐσα (*Métaph.*, XII, 7.) « Aristote n'eût-il ajouté à la théodicée que ces deux mots : *Dieu est acte pur*, formule si merveilleusement commentée, exploitée en tous sens par S. Thomas d'Aquin, il eût fait entrer dans l'esprit humain une « idée capitale. » (Gratry, *Connaiss. de Dieu*, Théodicée d'Aristote, IV).

ARTICULUS II

De immutabilitate Dei.

73. *Ejus notio.* Mutatio propriè dicta definitur transitus ex aliquo statu in alium, et proin importat aliquod ens aliter se nunc habere ac priùs. Latiori significatione mutatio nuncupatur transitus ex non-esse ad esse, vel ex esse ad non-esse. — Quocirca immutabilitas excludit omne genus mutationis.

Sed triplici ratione aliquid mutari potest, vel quoad *substantiam*, vel quoad *accidentia*, vel quoad *operationes*. Primâ ratione mutabilis est substantia corporea, quatenus corruptibilis, secundâ et tertiâ omnes res creatæ.

74. Assertio : *Deus est absolutè immutabilis* (1).

1° *Quoad substantiam*; quia nulla nisi corporalis substantia mutationem corruptionemve patitur.

2° *Quoad accidentia*, cum nullum accidens in Deo admittatur (n. 69). — Cæterum, quidquid mutatur, transit ex aliquo statu in alium, ac proinde ex potentiâ ad actum, simul ac amittit aliquam formam, novamque acquirit. Omne igitur ens mutabile componitur ex potentiâ et actu, et in dies perficitur; quod a summa Dei simplicitate et perfectione abhorret.

3° *Quoad operationes, et ipsa voluntatis decreta.*

Enimverò Deus, ex dictis, non transit ex potentiâ ad actum, sed est semper in actu; quin etiam operationes ipsius ab essentiâ realiter non distinguuntur. — Insuper, nulla causa est cur voluntatis divinæ decreta mutari valeant. Quòd enim voluntas entis creati mutetur, ex duobus oriri solet, nimirum ex mutatione quadam physicâ subjecti volentis, unde bonum incipiat ei esse quod antea bonum non erat; vel ex defectu cognitionis circa rem aliquam, quæ postea perfectiùs nota habeatur. Porrò nihil horum in Deum cadere potest.

(1) « Ego enim Dominus, et non mutor. » (*Mal.* III, 6).

75. *Obj.* 1° Quidquid movet seipsum, mutatur. Atqui Deus, utpote vivens, movet seipsum.

R. dist. maj. et min. — Quidquid movet seipsum motu propriè dicto, ita ut ex potentiâ ad actum transeat, *conc.*; motu impropiè dicto, qui in merâ actione consistit, *neg.* Porrò Deus aliter sese non movet quàm agendo; nam actio et vita illius est æterna et semper eadem.

76. *Obj.* 2° Deus mundum condidit in tempore, et exhinc ei certæ *relationes* cum creaturis accesserunt, quibus antea carebat. Hujusmodi sunt relationes quibus dicitur *dominus, conservator, gubernator*. Sed hæc mutationem inducunt.

R. neg. min. (1). — Deus quidem mundum condidit in tempore, at æterno voluntatis actu; ac proinde, si temporalis est *effectus* productus, non temporalis *actio* producens.

Quòd attinet ad relationes illas quæ Deo ex creatione accedunt, nullam ex his novam entitatem accipit, et ita nullam mutationem patitur. Nam creatæ res ab actione divinâ pendent, perficiuntur ac mutantur, sed non vicissim. Quare istæ relationes sunt *reales* quidem in creaturis, at *logicæ* tantum in Deo, qui ex ipsis nullum novum essendi modum accipit.

ARTICULUS III

De æternitate Dei.

77. *Æternitas* luculenter a Boetio definitur « *interminabilis vitæ tota simul et perfecta possessio.* » (*De consol. philos.*, l. V, prosa 6). Duplex ergo includit elementum, aliud scilicet *materiale*, nempe sempiternitatem; aliud verò *formale*, nimirum simultaneitatem durationis.

78. Assertio : *Deus est æternus.*

Enimvero duratio ejus est sempiterna et simultanea.

*Probat*ur 1um, quia Deus initium non habuit, neque habiturus est finem.

1° *Non habuit initium.* Deus, ex probatis, est ens necessa-

(1) Cf. *L'Idée du Beau*, 2° part., c. 3, p. 253-255.

rium ac primum. Porrò quidquid incipit, dici debet contingens et secundarium. Quod enim incipit, priusquam inciperet, non erat. — Rursus, quidquid incipit, ab alio incipit; ac proinde non est ens primum.

2° *Non habebit finem.* Enimvero quod esse desinit, habet existentiam contingentem, imò et labilem, quæ pugnant cum naturâ entis necessarii ac summè perfecti.

Probat 2um, quia omnis successio adversaretur immutabilitati et infinitæ perfectioni Dei. Nam ens successivum adquirit quod non habebat, vel quod habebat amittit; ideoque mutabile est et imminutionis capax. « In Deo ergo, ait « S. Thomas, non cadit præteritum et futurum; sed quidquid est in Eo, est totum in præsentia æternitate, quæ præsentialiter totum temporis decursum attingit et transcendit. » (*Qq. dispp. de Pot.*, q. 1, a. 5, ad 2).

79. *Corollarium.* Licet, ut notat D. Augustinus, immutabilis Dei natura « non recipiat fuit et erit, sed tantum est, ... » tamen propter mutabilitatem temporum in quibus versatur nostra mortalitas et nostra mutabilitas, non mendaciter « dicimus et fuit (Deus), et erit, et est. Fuit in præteritis sæculis, est in præsentibus, erit in futuris. Fuit, quia nunquam defuit; erit, quia nunquam deerit; est, quia semper est. » (*Tract. 39 in Evang. S. Joann.*, n. 5).

Hinc Deus, quatenus sempiternus et immutabilis, æquè præsens est omnibus sæculis et diversis rebus quæ incredibili mobilitate sibi succedunt. Mirabilis illa æternitas assimilari valet immoto et permanenti centro quod, ob lineas inde ductas, respondet omnibus punctis circuli qui circa ipsum volvi supponitur.

ARTICULUS IV

De ubiuitate et immensitate Dei.

80. *Notio immensitatis et ubiuitatis.*

1° Immensum vocatur quod *mensurari nequit*, utpote mensuram omnem *excedens*. Propterea, immensitas nihil est aliud nisi *attributum vi cuius Deus exquirat ut rebus omnibus*

et singulis, vel infinitis, si dari possent, immediatè præsens esse valeat per suam operationem et essentiam.

2° Immensitas ab *ubiuitate* secernenda est; ubiuitas enim illa est præsentia quæ Deus *rebus ac locis existentibus omnibus adest*; unde significat attributum quoddam *relativum, temporaneum*, consequens immensitatem, nec strictè tamen infinitum, quoniam res existentes non sunt infinitæ. — Immensitas autem est quid *æternum, infinitum et absolutum*, quatenus ad *omnia possiblea* ordinem habet, simulque præscindit ab *actuali* rerum existentia.

81. *Assertio 1^a : Deus est ubique tum potentia, tum substantia sua (1).*

PROB. 1^a PARS ex actione Dei. Ubique Deus operatur. Ergo ubique adest præsentia virtutis. — *Antecedens* probatur, quia Deus res mundanas *singulas* non creavit solum, verum etiam, ut infra ostendetur, *jugi influxu* conservat, et ad omnes earum actiones concurrat.

PROB. 2^a PARS ex simplicitate Dei. In Deo enim nec operatio a potentia, nec potentia distinguitur ab essentia. Ergo ubique operatio, ibi potentia; ubi potentia, ibi etiam essentia vel substantia divina.

82. *Assertio 2^a : Deus est immensus.*

Deus potis est immediatè adesse rebus omnibus non solum existentibus, verum et possibilibus, quoque fingi possint. Ergo est immensus. — *Antecedens* constat ex infinita potentia Dei, quæ ad omnia possiblea porrigitur. Sed quanta est potentia divina, tanta immensitas; si ergo infinita potentia, infinita quoque præsentia admittatur oportet.

83. *Corollarium.* Licet nonnisi *peracta* creatione, rebus mundanis adsit Deus, tamen *ab æterno* immensus est, cum ab essentia sua habeat ut rebus cunctis possibilibus adesse possit. — Et quanquam reipsa non adsit nisi entibus aut locis numero finitis, tamen ex parte Ipsius nihil deest cur adsit infinitis locis, si illi existerent. Ergo ita creatis rebus præ-

(1) « Numquid non cælum et terram ego impleo, dicit Dominus? » (*Jer. XXIII, 24*).

sens est, ut eas *impleat et transcendat*, et in se contineat immensitatis suæ excessum.

Propterea, si quæras *ubi erat Deus antequam mundum conderet*, ad rem respondet Tertullianus: « Ante omnia Deus erat solus. *Ipse sibi mundus, et locus, et omnia.* (Cont. Prax., c. 5).

84. Obj. Immensitas stare nequit cum immutabilitate. Quod enim est in aliquâ re, vicissitudines illius sequitur. Si ergo Deus præsens est rebus mundanis mutabilibus, perinde atque ipsæ mutabilis inducitur.

R. dist. ant., neg. cons. Si enim aliquid sit in altero veluti pars illius, aut saltem ab illo pendeat, debet quidem illius sequi vicissitudines. Si autem nec sit pars illius in quo est, nec ab illo pendeat, nihil est cur subjici debeat illius mutationibus. Porrò hac tantùm ratione creatis entibus præsentem dicimus Deum; et quemadmodum sol non mutatur ex mutatione rerum diversarum quas illuminat, ita nec Deus ex rerum vicissitudine afficitur.

CAPUT II

DE ATTRIBUTIS DEI ABSOLUTIS ET POSITIVIS

85. *Attributa Dei absoluta et positiva ea sunt quæ de Ipso prædicant perfectionem aliquam simpliciter simplicem, sed excellentiori ratione atque in creaturis inveniunt.* Porrò tria præ aliis famosiora occurrunt, nempe intelligentia, voluntas et potentia. De iis sigillatim disputandum est.

ARTICULUS I

De intelligentiâ et scientiâ Dei.

Dicendum est 1° de illius existentiâ; 2° de illius objecto; 3° de illius medio; 4° de illius proprietatibus.

§ I. — De existentiâ intelligentiæ et scientiæ Dei.

86. Assertio: *Deo attribuenda est intelligentia.*

1° Attribuenda est Deo perfectio simpliciter simplex, quin etiam excellentissima. Porrò intelligentia talis est. — 2° Eâ insignitur omnis substantia immaterialis, et ratio immaterialitatis est etiam ratio potentiæ intellectualis; quia quod a materiâ non pendet non determinatur ad unum, sed universale potest amplecti, quod est intelligere (1). (Cf. *Anthrop.*, n. 83). Porrò Deus immaterialis est, imò verò in *summo immaterialitatis*, utpote in *summo simplicitatis* (Supra, n. 71). — 3° Demum, intelligentiam Dei publicam faciunt singula Ejus vel minima opera.

§ II. — De objecto scientiæ divinæ.

87. Objectum divinæ scientiæ *primarium*, aut *secundarium* vocatur, quatenus Deum ipsum, aut cætera entia respicit.

88. Assertio 1^a: *Deus intelligit et comprehendit seipsum.*

PROB. 1ª PARS, quia, ex unâ parte, Deus est intelligens, et, ex alterâ parte, est intelligibilis sibi quæ immediatè præsens, propterea quòd immaterialem naturam habet, eamque ab intelligentiâ suâ non distinctam. Quare immediatè seipsum apprehendit, cùm idem sint in Ipso intellectus, intelligere et essentia intelligibilis.

PROB. 2ª PARS. Scilicet Deus ita seipsum amplectitur, ut nihil Ipsius Eum lateat, ac tantùm se intelligat, quantum intelligibilis est. — Ad hoc enim duo sufficiunt: 1° ut pos-

(1) « Immunitas a materia est causa intellectualitatis, cujus signum est quod formæ materiales efficiuntur intelligibiles actu per hoc quod abstractantur a materiâ et a materialibus conditionibus. » (S. Thom., *Compend. theol.* c. 27).